

آثار اجتماعی ایمان از دیدگاه اسلام

متو، غلامحسین، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی امام خمینی رحمته، گروه علوم قرآن و حدیث، استاد راهنما: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر ناصر رفیعی، استاد مشاور: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمد باقر قیومی، ۱۳۸۶، ۱۶۴ صفحه.

در این نوشتار، آثار معنوی، روحی، اجتماعی، اخلاقی و فرهنگی ایمان بر جامعه‌ی اسلامی، در آموزه‌های قرآن و سنت بررسی گردیده است. نویسنده می‌کوشد آشکار سازد که ایمان، چه آثاری در زندگی اجتماعی بشر دارد و پی‌آمدهای بی‌ایمانی در جوامع بشری امروز چیست و آیا علم، قانون و وجدان می‌توانند جایگزین ایمان شوند؟ وی برای پاسخ‌گویی به این پرسش‌های مهم، در چهار فصل، به بررسی ابعاد و آثار مهم ایمان پرداخته، برخی شبهه‌های مربوط را پاسخ می‌دهد. او در فصل نخست کلیاتی در زمینه‌ی مفهوم لغوی و اصطلاحی ایمان، مؤلفه‌ها و اجزای آن، رابطه‌ی اسلام و ایمان، متعلقات ایمان به خدا، رسالت پیامبران، معاد، ایمان به امامت، امکان افزایش و کاهش ایمان، رابطه‌ی معرفت و ایمان و نیز ایمان و عمل صالح را مطرح کرده است. در فصل دوم، آثار روانی و اجتماعی ایمان را وارسی کرده، تأثیر ایمان و رسیدن به آرامش روانی، نقش ایمان در رسیدن به سلامت روح انسان، تأثیر ایمان در تقویت فضایل اخلاقی، اثر اعتقاد به معاد در اخلاق انسان‌ها، نقش ایمان در تعدیل غرایز انسانی و رابطه‌ی ایمان و بهجت و انبساط روحی، معنوی و قلبی را تبیین می‌سازد.

در فصل سوم، نویسنده، با اشاره به آثار کاربردی و اجتماعی ایمان، نقش و تأثیر آن را در ایجاد همبستگی، ضمانت اجرایی قوانین بشری و اسلامی، نظام اقتصادی، ایجاد روحیه‌ی جهاد و مقاومت بررسی کرده است.

در فصل چهارم، به برخی شبهه‌ها درباره‌ی آثار و کارکردهای مهم ایمان، به ویژه کارکردهای اجتماعی، اشاره شده، رابطه‌ی آن با سلب آزادی، قابل اثبات یا نفی بودن متعلق ایمان، نسبت ایمان با شک و شکاکیت، متفاوت بودن استعداد ایمان آوردن در افراد و نیز دیگر شبهه‌های مربوط به آنها پاسخ داده و آیات و روایاتی متعددی در این زمینه تبیین شده است.

۱. دانش‌آموخته‌ی حوزه‌ی علمیه‌ی قم، پژوهشگر و کتاب‌شناس.

تربیت اجتماعی نوجوانان از دیدگاه اسلام

مهدوی، محمداسحاق، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی فقه، گرایش تربیت اسلامی، استاد راهنما: حجت‌الاسلام والمسلمین اصغر اخوی، استاد مشاور: حجت‌الاسلام والمسلمین داود حسینی، ۱۳۸۹ش، ۲۰۱ صفحه.

این پژوهش براساس حساسیت دوران نوجوانی و اهمیت تربیت نوجوانان، به ویژه از نظر اجتماعی، راهکارهای تربیت اجتماعی آنان را با استفاده از آموزه‌های اسلامی واکاوی و آسیب‌های پیش روی نوجوانان را با توجه به نیازهایشان در این دوره‌ی مهم زندگی شناسایی و بایسته‌های اصلاح و پرورش آنان را در جامعه‌ی کنونی بیان می‌کند. نوشتار حاضر در شش فصل تهیه و تنظیم شده است:

در فصل نخست، کلیاتی درباره‌ی معنای لغوی و اصطلاحی تربیت، تربیت اجتماعی و تعریف نوجوان را می‌خوانیم.

در فصل دوم، ویژگی‌ها و نیازهای نوجوانان، مانند تشدید هیجان‌های عاطفی، تغییر و تحول در روابط اجتماعی و برخورداری از رشد سریع و فراگیر جسمی، جنسی و اجتماعی بیان گردیده و تشخیص طلبی و استقلال طلبی نوجوانان، نوجویی، نوگرایی و عوامل بزهکاری آنان بررسی شده است. فصل سوم، به عوامل تربیت اجتماعی نوجوانان و نقش خانواده، مدرسه، رسانه‌ها، دوستان، محیط‌های اجتماعی و حکومت در تربیت نوجوان و زمینه‌های مثبت یا منفی در اصلاح یا انحراف اجتماعی آنان اختصاص دارد.

در فصل چهارم، اصول و روش‌های تربیت اجتماعی نوجوانان، همچون رعایت اصل کرامت، تعقل، آزادی و اختیار، تکلیف و مسئولیت فردی و اجتماعی، جامع‌نگری و نیز روش‌های تربیت اجتماعی آنان، مانند روش‌های الگویی، محبت، عبرت، احترام و تشویق و تنبیه را می‌خوانیم.

در فصل پنجم، آثار تربیت اجتماعی نوجوانان، مانند رعایت قوانین و مقررات اجتماعی، رشد علمی و تحصیلی، رعایت حقوق دیگران، سازگاری با محیط‌های مختلف اجتماعی، ایجاد گسترش روابط مناسب با دیگران و همکاری در فعالیت‌های اجتماعی بیان می‌شود.

در فصل ششم، و پایانی نیز آسیب‌های نبود تربیت اجتماعی نوجوانان، همچون نداشتن هدف و برنامه، خودداری از پذیرش مسئولیت، انحراف‌ها و مفسد اخلاقی و فرار نوجوانان از خانه تحلیل می‌گردد.

اصول و روش‌های تربیت اجتماعی از نظر اسلام

صالحی، رمضان، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی فقه، گرایش تربیت اسلامی، استاد راهنما: محمد شریفی‌نیا، استاد مشاور: حجت‌الاسلام والمسلمین حسن حاجی حسینی، ۱۳۸۷ش، ۲۲۵ صفحه.

در این نوشتار، تلاش شده است با استفاده از آیات و روایات، اصول و مبانی و روش تربیت اجتماعی بیان و دیدگاه‌های بزرگان دین و اندیشه در این زمینه منعکس گردد. نویسنده در پنج فصل به بررسی این موضوع پرداخته است:

در فصل نخست، به بحث درباره‌ی مفهوم‌شناسی تحقیق پرداخته و مفهوم اصطلاحات و واژگانی مانند اصل، روش و تربیت بیان شده است.

در فصل دوم، اهداف تربیت اجتماعی و چستی آن بیان گردیده و دیدگاه‌های مختلف درباره‌ی اصالت داشتن فرد یا جامعه و نقد این دیدگاه‌ها منعکس شده و اصلاح جامعه و روابط اجتماعی افراد در اجتماع از اهداف تربیت اجتماعی عنوان گردیده است.

در فصل سوم، اصول و تربیت اجتماعی از نظر اسلام، مانند خدامحوری، اصل ولایت‌محوری، اصل وحدت در اجتماع، اصل احترام به حقوق و شخصیت دیگران، اصل ایثار و برادری اسلامی، اصل عدالت اجتماعی، اصل امر به معروف و نهی از منکر، اصل تولی و تبری و نقش تربیتی آن و اصل پاسداری و قداست خانواده و رعایت حقوق اساسی در آن، شرح داده شده است. در همین زمینه، نویسنده، ضمن اهمیت خانواده از نظر اسلام، به بررسی عوامل تقویت و موانع انسجام نظام خانواده به عنوان بستری مناسب برای تربیت اجتماعی می‌پردازد.

در فصل چهارم، روش‌های تربیت اجتماعی بیان گردیده و روش‌هایی مانند روش ایجاد رفتار مناسب اجتماعی از جمله سلام کردن، روش گفتگو، روش الگو یا اسوه، روش‌های عبادی، روش تربیتی نماز جمعه، روش احسان نمودن، به ویژه احسان مالی و روش نظم توضیح داده شده است. وی در این زمینه، به روش‌های دیگری از تربیت اجتماعی که موسوم به روش‌های تغییر رفتار اجتماعی اشاره کرده است که شامل روش‌هایی مانند روش تشویق و روش تنبیه و شرایط و مراحل آنها می‌باشد و کاربردهای تشویق و تنبیه در تربیت اجتماعی افراد را بیان می‌کند.

در فصل پنجم و پایانی نوشتار نیز ویژگی‌های جامعه‌ی اسلامی مانند خدامحوری جامعه، حاکمیت روح برادری و ایثار، حاکمیت احترام متقابل افراد در جامعه‌ی اسلامی، برخورداری از پایدارترین وحدت اجتماعی، حاکمیت عدالت اجتماعی، اقامه‌ی امر به معروف و نهی از منکر، حب و بغض و سیمای کلی افراد تربیت‌شده در جامعه‌ی اسلامی بیان شده است و با توجه به این ویژگی‌ها، با دیگر، روش‌ها و مبانی تربیت اجتماعی دیگر مرور می‌شود.

مقایسه‌ی اندیشه‌های سیاسی - اجتماعی، محمد اقبال لاهوری و استاد مرتضی مطهری رحمته
احمددار، ریاض، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی امام خمینی رحمته، رشته‌ی فلسفه و کلام، استاد راهنما: دکتر غلامعلی حدادعادل، استاد مشاوران: محمدجواد صالحی، دکتر محمد فتحعلی‌خانی، ۱۳۸۴ش، ۴۶۵ صفحه.

در این پژوهش، دیدگاه‌های فلسفی، کلامی، سیاسی، اجتماعی و اخلاقی استاد مطهری رحمته با اقبال لاهوری مقایسه شده است. نویسنده در دو بخش کلی به این موضوع پرداخته است: در بخش نخست، ابتدا، به صورت مقدماتی کلیاتی از زندگانی و اندیشه‌های شهید مطهری رحمته و اقبال لاهوری ارائه شده و عوامل رشد فکری و تربیتی این دو اندیشمند و مکان و زمان و موقعیت فرهنگی راه، که آنان به رشد و بالندگی رسیدند، وصف می‌نماید. آن گاه بررسی می‌کند آیا اسلام نظام سیاسی و اجتماعی ویژه‌ای دارد؟ و آیا اسلام به عنوان دین جامعه، قلمرو خاصی دارد یا محدود به قلمرو ویژه‌ای نمی‌باشد و رابطه‌ی دین و فطرت، سعادت دنیا و آخرت و اموری مانند نظام سیاسی و اجتماعی جزو قلمرو دین به شمار می‌رود؟ در ادامه، به بیان دیدگاه‌های برخی از شخصیت‌های سیاسی و اجتماعی معاصر پرداخته شده و نقش آنها در تبیین اندیشه‌ی سیاسی و اجتماعی اسلام و تأثیرپذیری شهید مطهری و اقبال لاهوری از آنان توصیف گردیده است.

در بخش دوم این نوشتار، نگارنده در پنج فصل دیدگاه‌های سیاسی و اجتماعی این دو اندیشمند را با هم مقایسه و نقاط افتراق و اشتراک دیدگاه‌های فلسفی، سیاسی، عقیدتی، اجتماعی و... آنان را منعکس کرده است. نخست دیدگاه‌های آنان درباره‌ی مسئولیت اجتماعی، معنای اجتماعی بودن انسان، مبانی مسئولیت‌های انسان در جامعه و رابطه‌ی بین مسئولیت‌پذیری

انسان با جهان‌بینی بیان گردیده و نقش دین در مسئولیت‌پذیر بودن انسان و همچنین اصول مشترک مسئولیت‌پذیری انسان درباره‌ی خدا، مردم و خانواده از دیدگاه شهید مطهری رحمته و اقبال لاهوری تبیین و مشترکات و افتراقات اندیشه‌های آنان در این زمینه بیان شده است. در ادامه، به بحث درباره‌ی آزادی از نظر این دو اندیشمند جهان اسلام پرداخته شده و ضمن مفهوم‌شناسی آزادی و رابطه‌ی آن با شکوفایی استعداد انسان، نگاه اسلام به آزادی و قلمرو آن و ارتباط آزادی با اختیار انسان، انواع آزادی - اعم از آزادی‌های اجتماعی، فکر و اندیشه، عقیده، بیان و آزادی جنسی - از دیدگاه آن دو بیان گردیده است. سپس دیدگاه‌های ایشان درباره‌ی عدالت اجتماعی، که مسئله‌ای انسانی و جهانی می‌باشد، مطرح گشته و مفهوم عدل و عدالت، انواع عدالت، فطری بودن عدالت، ضمانت اجرای عدالت، مطلق و نسبی بودن عدالت، آثار تحقق عدالت اجتماعی و پی‌آمدهای اجرا نشدن آن از دیدگاه آن دو مقایسه شده است. امت اسلامی، رهبری و حکومت، از دیگر مباحث مطرح شده از منظر شهید مطهری رحمته و اقبال لاهوری می‌باشد که در این زمینه، دیدگاه‌های این دو در باره‌ی ملی‌گرایی و نسبت آن با اسلام، راهکارهای عظمت و عزت امت اسلامی، نقش علما در انحطاط و عزت امت اسلام، ضرورت رهبری و مدیریت جامعه‌ی اسلامی، رابطه‌ی دین و سیاست، حقوق مردم و حکومت اسلامی، اهداف و کارکردهای حکومت اسلامی، شکل حکومت در اسلام، شرایط حاکم اسلامی مطرح شده و جمع‌بندی نهایی از نظرات آنان در این زمینه صورت گرفته است.

رابطه متقابل حکومت و مردم از منظر قرآن و نهج‌البلاغه

قاسمی، محمد، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی امام خمینی رحمته، گروه علوم قرآن و حدیث، استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین محسن مهاجرنیا، استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین احمد قدسی، ۱۳۸۶ش، ۲۸۱ صفحه.

در این نوشتار، با مراجعه به آیات قرآن و سخنان امیر مؤمنان علی علیه السلام ۷ در *نهج‌البلاغه*، شیوه‌ی رابطه‌ی مردم با زمامداران و ارتباط دوسویه‌ی آنان براساس حق و تکلیف مورد بحث واقع شده و حقوق و وظایف صاحبان حکومت و توده‌های مردم نسبت به یکدیگر تشریح گردیده است. نویسنده در چهار فصل به ابعاد موضوع پرداخته است:

نخست وی به تبیین مفاهیم و کلیات واژه‌ها و اصطلاحاتی مانند حکومت، حق، تکلیف و شهروند در لغت و اصطلاح قرآن و نهج‌البلاغه پرداخته شده و ادله‌ی عقلی، روایی و قرآنی ضرورت حکومت و پیشینه‌ی تاریخی حکومت و زندگی اجتماعی در اسلام و پیش از آن مطرح گردیده است. در فصل دوم، نویسنده، نخست، چگونگی شکل‌گیری حکومت اسلامی و خاستگاه حکومت و مشروعیت آن اشاره می‌کند و سپس نقش مردم در شکل‌گیری حکومت و جایگاه بیعت آنان با حاکم اسلامی در تقویت حکومت اسلامی را شرح می‌نماید. آن‌گاه به نقش شورا در حکومت اسلامی پرداخته و مفهوم شورا، دیدگاه اهل سنت و شیعه در باره‌ی شورا و جایگاه آن در حکومت اسلامی، چگونگی توزیع قدرت و راهکارهای تحدید آن به دست مردم را تبیین نموده و دیدگاه‌های قرآن و نهج‌البلاغه را در این زمینه منعکس کرده است.

در فصل سوم، حقوق مردم بر حکومت برشمرده شده و انواع حقوق آنان، از قبیل حقوق سیاسی مانند آزادی در انتخاب حاکم و دین، آزادی بیان و فکر، حفظ اسرار مردم توسط حکومت، انتقادپذیری، نظارت مردم بر کارگزاران و دیگر حقوق فرهنگی، اجتماعی، قضایی و اقتصادی، از جمله امنیت اجتماعی، عدالت اجتماعی و اقتصادی و تساوی حقوق مردم، توضیح داده شده است و آیاتی از قرآن و سخنانی از امام علی 7 در نهج‌البلاغه در این زمینه شرح داده می‌شود. در فصل چهارم و پایانی کتاب، حقوق حکومت اسلامی بر مردم، مانند وفای به بیعت و عهد و پیمان، نصیحت و خیرخواهی، اطاعت از حاکم اسلامی و اجابت او در جنگ‌ها، شرکت در مراسم مذهبی، راه‌های تأمین بودجه‌ی حکومت از طریق زکات، خراج (مالیات) و مقاسمه برشمرده و آموزه‌هایی از قرآن و نهج‌البلاغه در این زمینه مورد بحث و بررسی واقع شده است.

مشارکت سیاسی زنان و مبانی دینی آن

طاهری، خلیل الله، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی فقه، رشته‌ی قرآن، استاد راهنما: دکتر محمد تقی کرمی، استاد مشاور: حجت‌الاسلام والمسلمین علیرضا بی‌نیاز، ۱۳۸۵ش، ۱۶۱ صفحه.

در این پژوهش، تلاش شده است با توجه به بایسته‌های حضور زنان در عرصه‌های سیاسی و اجتماعی، به ویژه حجاب و عفت زنان و رابطه‌ی آنان با مردان و همچنین نقش و جایگاه زنان در

خانواده و تحکیم این نهاد مقدس، مبانی دینی مشارکت سیاسی زنان تبیین گردیده، به برخی شبهات و پرسش‌ها در این زمینه پاسخ داده شود. نگارنده بر این باور است که دیدگاه اسلام درباره‌ی زن و فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی او فراجنسی و فراحکمی است و اسلام زن را نیز مانند مرد، انسانی با همه‌ی ویژگی‌ها و توانایی‌های انسانی می‌داند و از این رو، مشارکت سیاسی زنان را تا حدی که به خانواده آسیب وارد نشود، می‌پذیرد، زیرا، اصلی‌ترین وظیفه‌ی زن، حفظ تحکیم نهاد خانواده و گرم نگه داشتن و عاطفی کردن خانه است. بر اساس این، نویسنده، ابتدا، کلیاتی از تحقیق ارائه کرده و سپس، در چندین فصل، مبانی دینی مشارکت سیاسی زنان را در آموزه‌های اسلام تبیین نموده است. وی ضمن بررسی مفهوم اصل مشارکت سیاسی و انواع آن به تناسب رویکرد آن، سطوح مشارکت سیاسی و مبانی دینی آن را بیان نموده و مصادیق و انواع مشارکت سیاسی زنان در سطح توده‌های مردم و نخبگان، مانند نماینده‌ی مجلس، شرکت در قوه‌ی مجریه و خدمات بین‌المللی را بررسی کرده است.

در فصل سوم و اصلی‌ترین فصل از این نوشتار، مبانی دینی مشارکت سیاسی زنان مطرح گشته و اشتراک زن و مرد در اصل انسانی، فراجنسی بودن تکالیف و دستورهای الهی، اصالت روح و فرعیت بدن و جنسیت، تساوی زن و مرد در دین‌داری و وحدت دین و سیاست، از مهم‌ترین این مبانی و اصول بر شمرده شده است.

در فصل چهارم، الگوهای مشارکت سیاسی زنان بیان گردیده و مشارکت سیاسی آنان در زمان زندگانی پیامبر اسلام 9 مانند حضور در جنگ‌ها، مشارکت زنان در بیعت، رسیدگی به آسیب‌دیدگان از جنگ، هجرت به مدینه، شرکت در امور فرهنگی و مشارکت‌های سیاسی آنان در زمان حکومت امیر مؤمنان علی 7 و بیعت با ایشان، شرکت زنان در جنگ‌ها و استخبارات و اطلاع‌رسانی و نیز مشارکت زنان در کربلا تشریح شده است. در فصل پنجم نیز به تحلیل مناصب سیاسی زنان، مانند اجتهاد زن، قضاوت زنان، وکالت آنان در مجلس، وزارت زن، ریاست جمهوری زنان، ولایت فقهی زنان و تصدی مقام ولایت توسط آنان، با استناد به ادله‌ی عقلی و شرعی بررسی شده و نظریات مختلف فقهای شیعه - مخالف و موافق - در این زمینه منعکس و تحلیل گردیده است.

رفتارشناسی پیامبر اکرم ﷺ در مکه و مدینه

مطهری، مجید حیدر، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی فقه، رشته‌ی فقه و معارف اسلامی، استاد راهنما: حجت‌الاسلام والمسلمین محسن مهاجرنیا، استاد مشاور: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر غلامرضا بهروز لک، ۱۳۸۴ش، ۲۰۸ صفحه.

در این نوشتار، از ابعاد مختلف، عملکرد و سیره‌ی سیاسی پیامبر اسلام ﷺ پیش و بعد از هجرت، درباره‌ی گروه‌های مختلف و اصول و مبانی تشکیل حکومت اسلامی مورد شرح قرار گرفته است. نویسندگان بر این باور است که پیامبر اکرم ﷺ از ابتدای بعثت، به فکر تشکیل حکومت بودند و تنها به دلیل آماده نبودن شرایط در مکه، به این عمل دست نزدند و در مکه، استراتژی ویژه‌ای تبلیغی به کار بردند. در ادامه، پس از هجرت به مدینه و آماده بودن شرایط، به تأسیس حکومت اسلامی پرداختند و قبل و پس از هجرت، رفتارهای سیاسی خاص از خود نشان دادند که مبتنی بر اصول و جهان‌بینی توحیدی آن حضرت بود. وی در سه فصل، ضمن بیان مبانی اصولی نظری رفتار سیاسی پیامبر اکرم ﷺ، رفتارهای سیاسی آن حضرت را در مکه و مدینه شرح داده است:

در فصل نخست، مبانی هستی‌شناختی، انسان‌شناختی و جامعه‌شناختی رفتار سیاسی پیامبر اسلام ﷺ مورد بحث قرار گرفته است، اموری مانند نیاز به وحی در حیات اجتماعی انسان، فهم مسیر درست زندگی، احساس آرامش و خوشبختی، غایت‌گرایی در زندگی انسان و ابعاد وجودی او، جایگاه فرد و جامعه در نظام سیاسی اسلام، سازمان سیاسی رسول خدا ﷺ و ویژگی‌های آن، تکاملی بودن روند کلی ولایت الهی و حاکمیت نهایی آن، اصل جدایی ناپذیر بودن دین و سیاست، اصل قانون‌گذاری انحصاری خداوند متعال، اصل نفی سیبیل، اصل همزیستی مسالمت‌آمیز، اصل برقراری توازن و اعتدال در شئون مختلف زندگی بشر و اصل التزام به تعهدات و پیمان‌های سیاسی، از اصول کلی رفتار سیاسی پیامبر اسلام ﷺ عنوان شده است.

در فصل دوم نگارنده با توجه به شرایط سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مکه در آغاز بعثت به نوع رفتارهای سیاسی پیامبر اکرم ﷺ در مکه اشاره کرده و مراحل دعوت و تبلیغ رسول خدا ﷺ، واکنش‌های مشرکان در برابر آن حضرت و آزار و اذیت فراوان ایشان، شیوه‌ی تبلیغی رسول خدا ﷺ در گسترش اسلام، اخلاق ویژه‌ی پیامبر اکرم ﷺ و گرایش مردم به آن حضرت با وجود

دشمنی‌های زیاد مشرکان با ایشان، پر شدن خلأهای فکری، اعتقادی و اخلاق مردم مکه به دست پیامبر اسلام ﷺ با وجود فشارهای زیاد بر آن حضرت، عوامل مخالفت مشرکان قریش با پیامبر اکرم ﷺ و رفتار خاص آن حضرت در قبال این مخالفت‌ها و زمینه‌ی ورود اسلام از مکه به مدینه به وسیله‌ی دو بیعت عقبه‌ی اول و دوم اشاره و این رفتارهای سیاسی را تحلیل نموده است. در فصل سوم نیز رفتارهای سیاسی پیامبر اسلام ﷺ در مدینه و پس از هجرت مورد شرح قرار گرفته و تأثیرات خاصی که شرایط سیاسی و اجتماعی مدینه در رشد اسلام و تأسیس حکومت اسلامی داشته، مورد تحلیل واقع گردیده است. نویسندگان به نمونه‌هایی از عملکرد پیامبر اسلام ﷺ در گسترش افکار اسلامی به وسیله‌ی جهاد با مشرکان، صلح با یهودیان و مشرکان، رفتار سیاسی با یهودیان و مسیحیان، فتح مکه، حل مشکلات مسلمانان و رایزنی‌های سیاسی متعدد در مدینه با گروه‌های مختلف اشاره و گسترش اسلام را در سال‌های آخر رسالت پیامبر اسلام ﷺ تحلیل کرده است.

نقش سیاسی و اجتماعی زنان در عصر نبوی

رحمانی، روح‌الله، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی فقه، گرایش تاریخ اسلام، استاد راهنما: حجت‌الاسلام والمسلمین عزت‌الله مولایی‌نیا، استاد مشاور: حجت‌الاسلام والمسلمین حسین مرادی‌نسب، ۱۳۸۷ش، ۱۶۳ صفحه.

در این اثر، که در چهار فصل تدوین شده است، نقش سیاسی و اجتماعی زنان در عصر نبوی و قبل و پس از هجرت مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و عملکردهای مثبت و منفی زنان در این دو عرصه منعکس گردیده است. نویسندگان، نخست، به بررسی جایگاه زنان پیش از اسلام در جامعه‌ی عرب جاهلیت و جوامع و تمدن‌های دیگر بشری آن زمان همچون تمدن ایران، یونان، روم، هند، چین و نیز نزد ادیان آسمانی، مانند مسیحیان و یهودیان، پرداخته است و به این نتیجه می‌رسد که زن در تمدن‌های غیر از اسلام و پیش از آن، جنس دست دوم قلمداد می‌شد و از شأن و منزلت مطلوب انسانی برخوردار نبود و در برخی از جوامع پیش از اسلام زن را کالا می‌دانستند و انواع ظلم‌ها را به او روا می‌داشتند.

سپس در فصل دوم، نگارنده به موقعیت و شأن‌الای زنان پس از ظهور اسلام اشاره کرده

و مقام و منزلتی را که قرآن و سنت به زن داده و از حقوق انسانی و کرامت نفسانی او دفاع کرده است به تصویر می‌کشد و حقوق زن، به ویژه در ازدواج، حضور و مشارکت اجتماعی زنان همپای مردان تبیین گردیده و بر این مسأله تأکید شده است که ملاک برتری زن و مرد بر یکدیگر در آیین اسلام، فقط تقوا و ایمان آنان می‌باشد و زن هم‌ردیف مرد می‌تواند تمام پله‌های کمال و ترقی را ببیماید. در همین زمینه، نویسنده برخی از آنان زنان الگوی صدر اسلام مانند حضرت فاطمه‌ی زهرا 3 و حضرت خدیجه کبری 3، معرفی کرده است و نتیجه می‌گیرد که اسلام موقعیتی برای زنان ایجاد کرد که می‌توانستند تمام استعدادهای انسانی خود را متبلور نمایند.

در فصل سوم، نگارنده به جایگاه سیاسی زنان پرداخته و نمونه‌هایی از حضور زنان را در عرصه‌های سیاسی در صدر اسلام و با دستور پیامبر اسلام 9 بیان نموده و نقش مثبت و پررنگ زنان و همین‌طور نقش منفی برخی از زنان را در جنگ‌ها، هجرت بیعت و دیگر فعالیت‌های سیاسی آنان برجسته کرده است.

در فصل چهارم و پایانی از این نوشتار نیز برخی از مشارکت‌ها و فعالیت‌های اجتماعی زنان در صدر اسلام مانند حضور در اجتماعات، حج و عمره، نماز جمعه، اعیاد مذهبی و... اشاره گشته است و در پایان، برخی از زنانی که در آن زمان دارای فعالیت‌های خوب اجتماعی بودند نیز معرفی شده‌اند.

چکیده‌ی عربی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی